

Rahkoset

Rahkosten sukuseura ry:n lehti

2/2003 — 9. vuosikerta — 12. numero

Kannen kuvassa: Rahkosten sukuseura kokoontui 19.7.2003 Saarijärvellä. Kuva: Jorma Rahkonen.

9. vuosikerta, 12. numero Jyväskylässä joulukuussa 2003

Päätoimittaja: Jorma Rahkonen (yhteystiedot alla)

Taittäjä ja toimitussihteeri: Janne Rahkonen (yhteystiedot ks. Jorma Rahkonen)

Paino: Kopijyvä Oy, Jyväskylä

Puheenjohtaja

Olavi Rahkonen

Kämmekkä 8, 40530 Jyväskylä
(014) 3722 528, 050 5733 845
olavi.rahkonen@saunalahti.fi

Varapuheenjohtaja

Eero Hiironen
Kangastie 127 a, 43270 Kalmari
(014) 438 515, 0400 644 050
hiironen@pp2.inet.fi

Sihteeri

Helvi Liimatainen
Luntilantie 22, 43100 Saarijärvi
(014) 432 147, fax (014) 432 144
helvi.liimatainen@sci.fi

Hallituksen jäsenet

Olavi Keski-Rahkonen
Aarnivalkeantie 10 E, 02100 Espoo
(09) 467 476, 040 8395 237

Tuula Kuokkanen
Katajakatu 5 D as. 22, 53810 Lappeenranta
(05) 4528 736, 040 5334 189
tuula.kuokkanen@pp.inet.fi

Jorma Rahkonen
Tavintie 8 B 22, 40400 Jyväskylä
(014) 676 152, 050 347 0083
jorma.rahkonen@kanetti.fi

Jyrki Rahkonen
Rahkolantie 300, 43100 Saarijärvi
(014) 427 888
jyrki.rahkonen@reppu.net

Kalevi Rahkonen
Tilhitie 20, 26100 Rauma
(02) 8222 396
kalevirahkonen@raumankttky.fi

Tapani Rahkonen
Untontie 2, 21530 Paimio
02040 73075, 0400 426 101, fax 02040 73074
tapani.rahkonen@sonera.fi

Veikko Rahkonen
Otavankatu 3 B 16, 11130 Riihimäki
(019) 724 009, 0400 657 550
veikko.rahkonen@dlc.fi

Jäsenrekisterin hoitaja

Erkki Lunttila
Mannilantie 19, 43100 Saarijärvi

(014) 421 677
lunttila@surfeu.fi

Tilintarkastajat

Jouko Klemola
Severinpolku 2, 68370 Ullava
(06) 889 538, 050 5910 266

Veikko Saari
Saarentie 54, 68370 Ullava

Jäsenmaksu 9 euroa / vuosi, ainaisjäsenmaksu 90 euroa.

Rahkoset internetissä: <http://users.reppu.net/terhi.rahkonen>

Rahkolan talon vaiheita Israel Matinpojan elinaikoina (1681–1753)

Israel Matinpoika Rahkonen tuli Rahkolan talon isännäksi vuonna 1705. Hän oli syntynyt vuonna 1681 ja hänen vaimonsa Maria Jöranintytär vuonna 1679. Maria oli Kuhnnon tytär. Israel hoiti majataloa (kestikievaria) sekä lautamiehen tehtäviä, kuten isänsä Mattikin oli tehnyt.

Pariskunta eli elämäänsä poikkeuksellisen vaikeina aikoina, mutta tavalla tai toisella he selvisivät näistä ns. suurten onnettomuuksien ajoista, sillä ainakin Israelin tiedetään kuolleen vasta 1753 eli 72-vuotiaana. Aikojen raskautta kuvaa mm. se, että 1600-luvun lopulla kuoli Saarijärven pitäjässä 33 isäntää (37,5 % kaikista taloista) nälkään tai kulkutauteihin. Saarijärvi menetti näinä suurina kuolonvuosina (1695–97) kaikkiaan 700–800 asukasta. Vuosien 1694–1707 välisenä aikana isäntä vaihtui yli puolessa Saarijärven taloista. Näin tapahtui mm. Taipaleessa ja Nyrölässä, joissa molemmissa isäntä oli kuollut nälkään. Nyrölän isännäksi 1694 tullut Antti Abrahaminpoika Rahkonen kuoli jo 1696, arvatenkin varsin nuorena miehenä.

Nuoren kuningas Kaarle XII:n noustua itsevaltiaana Ruotsin valtaistuimelle (1697–1718) voimistuneet naapurit liittoutuivat ja aloittivat sodan Ruotsia vastaan (Suuri Pohjan Sota 1700–21). Ruotsille menestyksellisesti alkanut sota päättyi kuitenkin Ruotsin suurvalta-aseman romahtamiseen ja Suomen miehitykseen. Kaarle XII kärsi vuonna 1709 Pultavassa tappion, mikä merkitsi koko sodan käännekohtaa.

Elämä Suomessa oli tuona aikana erittäin kovaa. Ei riittänyt se, että käytiin sotaa ja miehiä vietiin koko ajan lisää taisteluihin. Vuosina 1708–09 oli lisäksi ankara kato hallan ja sateitten yhteisesti aiheuttamien tuhojen vuoksi. Nälänhätää oli vielä pahentanut se, että samoihin aikoihin karjaa tappaneita petoeläimiä oli tavallista runsaammin.

1714 alkoi Isoviha, raskaan venäläismiehityksen aika. Koko etelä-Suomi oli venäläisten valloittama. Jämsästä pohjoiseen olevat erämaapitäjät olivat ns. ei-kenenkään maita. Saarijärven kirkonkylälle oli tuolloin asettunut noin 3000 miehen vahvuinen venäläinen partio-osasto. Vihollisen pelossa asukkaat kätkeytyivät metsien piilopirtteihin, joista tarkkailtiin venäläisten käyttäytymistä. Syksyn ja talven 1713–14 oli suuri osa Hämeen talonpoikaisväestöstä viettänyt aikansa metsien suojassa. Murhista tai kidutuksista ei Saarijärvellä ole tietoa, mutta venäläiset tuhosivat ja ryöstelivät kylläkin talojen irtainta omaisuutta ja karjaa sekä vahingoittivat rakennuksia. Ainakin 16 saarijärveläistäloa joutui tämän hävityksen kohteeksi, mm. Markkula, jota tuolloin isännöi Lauri Markunpoika Rahkonen vuoteen 1721 asti. Markkulan talo oli autiona 1717–1721, minkä jälkeen isännäksi tuli Matti Matinpoika Savolainen. Kaarle XII kaatui sotaretkellä Norjassa 1718, ja Ruotsin itsevaltius kumottiin 1719. Valta siirtyi kuninkaalta valtiösäädylle vapauden aikana (1719–72), jolloin myös ensimmäiset poliittiset puolueet

esiintyivät. Uudenkaupungin rauhassa 1721 Venäjä sai Ruotsilta Baltian, Inkerin ja Kaakkois-Suomen, ja venäläiset poistuivat Suomesta.

Vuoden 1721 jälkeen ei suurpolitiikan paine päässyt enää tuntumaan, kun Ruotsi menettänyt suurvalta-asemansa tyytyi pysymään syrjässä. Verokuorman keveneminen ja sotilasrasituksen rajoittuminen päästi luontaiset taloudelliset ja väestölliset voimat vaikuttamaan koko sisä-Suomessa. Kuolovuosien, suuren Pohjan sodan ja venäläismiehityksen aika olivat merkinneet Saarijärven asutuksen taantumista. Vuosina 1720–1750 taloluku kasvoi kuitenkin kovin hitaasti. Tähän vaikutti luonnollisesti se, että ensin pyrittiin asuttamaan ne tilat, jotka olivat autioituneet, sekä saattamaan viljelyskelpoiseen kuntoon miehityksen aikana vahinkoa kärsineet talot. Tarmokkaista asutusyrityksistä huolimatta kaikkiin autiotaloihin ei saatu heti edes pysyviä asukkaita. Heikki ja Riitta Kainulaisen vuonna 1710 perustama Ilolan torppakin oli autiona vuodesta 1712 vuoteen 1733, jolloin Matti Israelinpoika Rahkonen perusti sen uudelleen.

Asutuksen lisääntyä kasvoi myös mm. myllyjen määrä. Isonvihan jälkeen oli tarkin myllyluettelo vuodelta 1739. Luettelon tekoa varten suoritettiin erityinen tarkastus, jonka Saarijärvellä toimittivat 16.2.1739 lautamiehet Markus Antinpoika Ruuska Kalavastingilta ja Israel Matinpoika Rahkonen. Tarkastuksen perusteella Saarijärvellä todettiin olevan kaikkiaan 26 myllyä. Yksi näistä oli vuonna 1729 Israel Rahkonen yhdessä talollisen Martti Nyrösen kanssa rakentama mylly.

1723 alkaen alettiin myydä kruununtaloja perintötiloiksi. Tätä ennen ei talonpojilla ollut omistusoikeutta maahan, koska tilat olivat kruununtaloja. Nyt sai perintöoikeuden lunastaa tilaansa. 1741 tätä oikeutta helpotettiin, ja ostohinnaksi määrättiin kolmen vuoden vero. Rahkolan kylällä käytettiin hyväksi tätä oikeutta kuitenkin vasta 1750- ja 1760-luvuilla.

Israel ja Maria Rahkonen saivat useita lapsia. Vanhin tytär Riitta meni naimisiin Heikki Heikinpoika Kainulaisen kanssa ja perusti Ilolan torpan 1710. Vanhin poika Matti perusti Ilolan torpan uudelleen 1733, kun se oli ollut autiona vuosien 1712 -1733 välisen ajan. Muita lapsia olivat Kirsti ja Maria sekä Heikki, joka oli kestinä sisariensa kodeissa. Nuorin poika Johan (s. 1721) jatkoi Rahkolan isäntänä vuosina 1747–1797.

Ruotsin vapauden ajan valtiopäivillä tulivat puoluenimet “hatut” ja “myssyt” 1738 käyttöön. Ruotsi yritti vielä 1741–43 Hattujen sodassa palauttaa menettämänsä alueet. Toisin kävi, ja Suomi miehitetiin jälleen. Pikkuvihana tunnettu sota päättyi Turun rauhaan 1743, minkä jälkeen valtakunnan itäraja siirtyi Kymijoenle.

Israelin ollessa viimeistä vuottaan Rahkolan isäntänä vuonna 1747, valtakunnassa annettiin ns. halkomisasetus, jolla sallittiin talojen halkominen 1/8 manttaalin kokoisiin tai jopa pienempiin osiin. Tuon asetuksen seurauksena syntyi Rahkolan kylälle kahdeksan ja koko Suur-Saarijärvelle 47 uutta taloa.

Olavi Rahkonen

Lähteet:

Kallio Reino, Vanhan Saarijärven historia.

Kuokkanen Pertti P., Hankasalmen kirja.

TOP 3, Koululaisen tietokeskus.

Hytönen Raili, Rahkosen suku Saarijärveltä.

Jääsken Rahkoset

Tutkimuksia Jääsken Rahkosista ennen vuotta 1700 ja vähän jälkeenkin. Lyhennelmä sukkokousesitelmästä Saarijärvellä 19.7.2003.

Jääsken kihlakunta sijaitsee Karjalan kannaksella paikassa, josta Ruotsi ja Novgorod myöhemmin sen kukistuttua Venäjä riitelivät jatkuvasti. Pähkinäsaaren rauhassa vuonna 1323 ensimmäisen kerran kannas jaettiin ns. Ruotsin Karjalaan ja Novgorodin karjalaan. Silloin Jääski ja pari muuta pitäjää luovutettiin hyväntahdon eleenä Ruotsille. Ryöstö ja hävitysretkiä tehtiin kuitenkin puolin ja toisin. Pitkiä rauhan jaksoja ei tästä syystä päässyt muodostumaan. 1500-luvun puolivälissä oli muutaman vuoden sotajakso. Ns. viisikolmattavuotinen sota alkoi 1570 ja päättyi 1595. Myös 30-vuotiseen sotaan osallistui miehiä Jääskestä. Sota alkoi 1618 ja päättyi 1648. Tällä lähes jatkuvalla vihanpidolla oli varmasti vaikutusta myös Rahkosten elämään ja vaiheisiin Jääsken kihlakunnassa.

Missä Rahkosia on asunut Jääskessä?

Tärkeitä paikkoja ovat olleet Ruokolahti (omaksi pitäjäksi vuonna 1572) ja Kavantjärvi. Ei kuitenkaan voida pois sulkea Muolaan (Mola) Heinjokea joka sijaitsee aivan Jääsken etelärajan tuntumassa.

RUOKOLAHTI. Kirjassaan Jääsken kihlakunnan historia vuoteen 1700 Aulikki Ylönen kertoo Vuonna 1543 Ruokolahden Rahkolassa olleen kaksi savua (taloa) Piiparinen ja vuonna 1544 Rahkonen. Missä tämä Rahkola sijaitsee? Samassa kirjassa mainitaan, että vuonna 1660 ilmestyi vapaaherra von Ungern-Sternbergin vouti Aake Olavinpoika syyskäräjille. Tämä vouti kertoi hänen isänsä aikovan rakentaa säterikartanon rälssitiloilleen Anteroisenmäen yhdelle koko ja 5/12 verolle, Vaittilan 11/12:lle, Toivialan 3/4:lle ja Rahkolan 3/4:lle veroa. Ne tulisivat olemaan säterikartanon alaisia tiloja. Lautamiehistö todisti niiden olevan samalla saarella ja seudulla. Tähän ei maaherra kuitenkaan suostunut. Perusteluina mainitaan, että tilasta tulisi liian suuri. Nämä kaikki tilat olivat Salosaassa kirkkoa vastapäätä. Salosaaren eteläkärkeä kutsutaan vieläkin Laurin niemeksi. Liittyisikö Rahkosiin? Isojakokartoista löytyy Rahkolan kylä Vääräjärveltä Virtumjoelta Sulkavalle vievän tie läheisyydessä. Vääräjärvelle oli suora vesireitti Ruokolahdelta Virtumjokea pitkin. Mitä tämä merkitsee? Koska Ruokolahden Rahkolassa ei Rahkosia asu enää vuoden 1627 jälkeen, olisiko tapahtunut talon siirtyminen rauhallisimmille alueille. Thomas Rahkonen mainitaan vuonna 1625 viimeisenä Rahkosena. Vääräjärvellä 1800-luvun lopulla oli kolme taloa, mutta niissä ei asu Rahkosia. Rautjärven Pirholassa Rahkosia on asunut ainakin 1800-luvulle asti, mahdollisesti aina nykypäivään asti.

KAVANTJÄRVI. Kavantjärven kylään kuului 1550-luvulla Rahkolanmaan torppa. Se mainitaan voutintileissä kuuluvan kuninkaan perintöön ja omaan. Sitä asusti Antti Laurinpoika Rahkonen (Anders Larsson Rahkoin). Vuodesta 1600 sen omisti Jääsken vouti Antti Juhananpoika Skalm ja myöhemmin hänen poikansa Antti noin vuoteen 1640, jolloin se siirtyi Henric Rebingerille. Vuonna 1648 Rahkolanmaalle tuli asukkaaksi Reko Tuomaanpoika Rahkonen (Grels Thomasson Rahkoin). Hän teki viljelysopimuksen Henric Rebingerin kanssa. Mistä Reko Tuomaanpoika tuli? Ruokolahden Rahkolassahan asui vuonna 1625 Thomas Rahkonen. Olisiko kysymyksessä hänen poikansa? Rahkolanmaa ja kaikki muutkin läänitetty tilat siirtyivät takaisin kruunulle 1600-luvun suuressa reduktiossa.

MUOLAA. (Mola) Heinjoen Ristseppälän kylä sijaitsee aivan Jääsken etelärajan tuntumassa. Siellä on Rahkosia asunut 1500-luvulla ja myöhemminkin. Heinjoelta on suora vesireitti Vuokseen ja sitä kautta Kavantjärvelle sekä aina Ruokolahdelle saakka. Matkaa Heinjoelta vesitietä pitkin Kavantjärvelle on noin 15 kilometriä.

Miten ja mistä Rahkoset ovat kannaksen alueelle tulleet? Mistä Jääsken kylästä he ovat Saarijärvelle

lähteneet? Kulkusuunta lienee ollut etelästä pohjoiseen. Hyviä kysymyksiä kaikki.

Veikko Rahkonen

Helteinen sukukokous

Rahkosten sukuseura kokoontui viidenteen sukukokoukseensa Saarijärvelle 19.7.2003. Ukostavan helteinen päivä taisi verottaa hieman osanottajien määrää, mutta hyvä joukko Rahkosia oli kuitenkin mukana. Ilmoittautuneita oli tarkalleen 88. Mukavaa tunnelmaa helle ei kuitenkaan pilannut. Sukuseuran puheenjohtajana jatkaa Olavi Rahkonen Jyväskylästä. Hallituksessa tapahtui kaksi vaihdosta: Olavi Keski-Rahkonen Espoosta ja Veikko Rahkonen Riihimäeltä valittiin sen uusiksi jäseniksi. Hallituksen aiemmista jäsenistä Vuokko Kottari ja Lauri Keski-Rahkonen jättäytyivät pois. Kottarin tilalle varapuheenjohtajaksi valittiin Eero Hiironen. Sukuseuran toimintasuunnitelma vuoteen 2005 asti löytyy tämän lehden sivulta 15 ja hallituksen jäsenten yhteystiedot sivulta 2.

Pauli Rahkonen piti alkuhartauden. (Kuva: Jorma Rahkonen)

Too Many Sisters keräsi sukujuhlan kovimmat aplodit, vaikka esiintyjät eivät olleetkaan Rahkosia, vaan Koskenlahden sisaruksia Saarijärveltä. (Kuva: Jorma Rahkonen)

Veikko Rahkonen (vas.) puhui juhlaesitelmässään Jääsken suvun Rahkosista. Olavi Rahkonen auttoi tekniikan kanssa. (Kuva: Jorma Rahkonen)

Tapani Rahkonen vastasi sukutietojen palvelupisteestä. (Kuva: Jyrki Rahkonen)

Rahko-nimet Suomessa, 1. osa

Olavi Keski-Rahkonen

Aloin selvittää rahko-kantaisten sukunimien merkitystä, esiintymistä Suomessa, sekä eri puolella maata tavattavien nimien mahdollisia keskinäisiä yhteyksiä. Aiheen antoi Rahkosten sukuseuran perustaminen Saarijärvellä 22.7.1995. Arvelin, että Saarijärven ja Ullavan Rahkoset ovat peräisin samoista kantavanhemmista 1500-luvulta. Olen katsonut asiaa siitä lähtien silloin tällöin, mutta muiden kiireiden takia työ on edistynyt vain parin päivän tahtia vuodessa. Monet muut ovat kuluneen vuosikymmenen aikana tuoneet asiaan lisää tietoa. Viime kesänä, sukukokouksessa 19.7. Saarijärvellä asia tuli taas uudestaan esiin. Lupasin silloin saattaa yleisemmin suvun tietoon asiasta tähän mennessä saamiani tuloksia. Tässä artikkelissa keskityn rahko-kantaisten nimien paikalliseen esiintymiseen Suomessa. Artikkelin lopussa on laaja lähdeluettelo, johon on tekstissä viitattu hakasuluissa olevilla numeroilla. Se sisältää myös joitakin sellaisia alkuperäisviitteitä, joihin en ole itse tutustunut. Tieteen etiikan mukaan sellaisia tekijän ei saisi artikkeliinsa ottaa. Koska tämä ei ole tieteellinen tutkimus, vaan jonkinlainen talkootyön väliraportti, olen liittänyt ne mukaan auttaakseni niitä suvun tutkijoita, jotka haluavat paneutua johonkin yksityiskohtaan tarkemmin.

1. Johdantoa

Rahkosten sukuseuran Saarijärven ja Ullavan haarojen historia on selvitetty melko yksityiskohtaisesti 1600-luvun alusta alkaen nykypäiviin saakka. Rahko-kantaisten nimien mielenkiintoinen vaihe sijoittuukin 1500-luvulle ja sitä varhaisempaan aikaan. Koska ajankohta menee kirkonarkistojen ulottumattomiin, ja muiden arkistotietojen ollessa niihin verrattaessa niukkoja, vedenpitävän näytön hankkiminen asiasta voi jäädä vain toiveeksi. Siksi päätin selvittää kaikkien rahko-kantaisten nimien esiintymisen Suomessa riippumatta, missä merkityksessä ja mitä kuvaavina ne esiintyvät. Näistä poimin erityisesti henkilöiden niminä esiintyvät. Mahdollisen henkilöiden sukulaisuuden selvittämiseksi yritän jäljittää nimenkantajat kussakin paikassa niin pitkälle, kuin heistä on kirjallisia tietoja. Työn nopeuttamiseksi päätin aloittaa sen ensin yleisistä kokoomateoksista ja mennä sitten pitäjän- ja

muun paikallishistorian tasolla liikkuviin toissijaisiin lähteisiin. Alkuperäislähteinä käytin vain nimiarkiston kortistoa. Muuhun alkuperäisaineistoon, joista tärkeintä on kameraalinen asiakirjasto 1500-luvulta, olen tutustunut vain poikkeustapauksissa, koska tällainen tutkimus on hyvin aikaavievää. Julkaistuista lähteistä, kuten Suomalaisesta nimikirjasta [1] ja kartoista [2] selviää, että rahko-juuren sisältävää nimiaineistoa on Suomessa runsaasti sekä henkilöiden että paikanniminä. Suomalaisen nimikirjan [1] mukaan sukunimen kantajista on v. 1970 Rahko 439, Rahkola 703 ja Rahkonen 1290 henkilöllä, jotka yhteensä edustavat väestöstä n. 0,5 promillea. Jos oletamme rahko-nimisten henkilöiden lisääntyneen keskimäärin samaa tahtia kuin muun väestön Suomessa, voimme arvioida heidän lukumääränsä seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla.

Rahko-nimisten henkilöiden määrä suhteutettuna Suomen väkiluvun kehitykseen.

Vuosi	Suomen väestö henkeä	Rahko-kantaa yhteensä henkeä	Rahko	Rahkola	Rahkonen
1300	100 000	40	7	12	21
1550	269 000	138	25	40	73
1650	336 000	172	31	50	91
1743	400 000	205	37	59	109
1970	4 750 000	2 432	439	703	1 290

Tällainen vertailu on erittäin epävarmaa, sillä pienessä joukossa kuten yhden nimen kantajat tilastolliset vaihtelut molempiin suuntiin voivat olla hyvin suuria ja suhteellisesti huomattavasti suurempia kuin esimerkiksi koko kansaa tarkasteltaessa. Lisäksi sukunimet eivät ole tänä aikana olleet vakiintuneita, joten niiden määrä ei ole tarkkaan sidoksissa väestömäärän kehitykseen. Silti taulukko antaa jonkinlaisen karkean kuvan nimenkantajien lukumäärän kehityksestä. Sitä olisi vielä mahdollista tarkentaa laskemalla väestötiedoista heidän lukumääränsä 1744, jolloin käytännöllisesti kaikki voidaan laskea, sekä erilaisista veroluetteloista 1500- ja 1600-luvun puolivälissä, jolloin perheiden lukumäärä on melko tarkalleen arvioitavissa. Pelkästään tämän perusteella voidaan päätellä, että nimi on vanha ja ulottuu keskiajalle. Karkeasti voidaan sanoa, että 1300-luvulla Rahko-nimen kantajia on ollut 5 - 10 perhettä sekä vuonna 1550, jolloin kameraaliset tiedot tulevat käyttöön, noin 17 - 35 perhettä. Siten etsimällä vuosien 1550 - 1650 väliseltä ajalta Rahko-nimeä kantavat tilojen omistajat, on saatavissa selkeä kuva nimien keskinäisestä sukulaisuussuhteesta. Useimmista kantatiloista on usein kasvanut tähän mennessä kyliä. Näissä perhearvioissa on käytetty länsisuomalaisen pienperheen mallia, jossa samanaikaisesti on yhdessä perheessä 4 - 8 henkeä. Siten perheiden lukumäärä ja nimenkantajien asuinpaikkojen (talojen) lukumäärä ei tarvitse olla näin suuri, kun otamme huomioon Karjalan suurperhelaitoksen, jossa yhdessä talossa on voinut olla 50 henkeä. Vanhempiin aikoihin mentäessä eri nimimuotojen (Rahko, Rahkola, Rahkonen) väliseen jakaumaan ei voida kiinnittää paljoa huomiota, koska se on vaihdellut ajan ja muuttoliikkeiden vaikutuksesta.

Rahko-sanankielellistä merkitystä ei ole ollenkaan lopullisesti selvitetty. Etymologisen sanakirjan [3] rahko-artikkelissa esitetään useita vaihtoehtoja nimeämisperusteista, mutta erityisesti henkilönimen pohjasta ei ole täyttä varmuutta. Rahko-kantaisia nimiä on joka tapauksessa esiintynyt kauan ja sukuniminäkin niitä on käytetty eri puolilla Suomea niin pitkälle kuin kirjallisia lähteitä on olemassa.

2. Nimiaineisto

Keräsin Kotimaisten kielten tutkimuslaitoksen nimitoimiston nimiarkistosta kaikki rahko-kannan sisältävät sekä joukon sitä lähellä olevaa nimiaineistoa. Tämän etsinnän tuloksena löytyi kolmatta sataa mielenkiintoista rahko-nimeä kaikilta puolilta Suomea. Osa karsiutui tarkemmin katsottaessa pois, sillä vaikka ne olivat samankaltaisia, ne eivät ilmeisesti sisältäneet rahko-kantaa. Kirjoitin koko kerätyn aineiston tietokantaan. Etsin tärkeimmät löydetyt käyttäen paikantamiskarttoina Fenniaa [2], uutta tiekartastoa [4] ja vanhaa Suomen yleiskarttaa [5], joka nimiaineisto on hyvin runsas verrattuna uusiin, vastaaviin karttoihin. Vanhalta yleiskartalta voidaan paikantaa useimmat, erityisesti henkilönnimiin liittyvät kohteet maatilan päärakennuksen tarkkuudella. Lisäksi se sisältää uusista kartoista puuttuvat, Moskovan rauhassa luovutetut alueet Kannaksella, missä rahko-nimiä on runsaasti. Etsittyyn tietokantaan kertynyt aineisto ryhmiteltiin nimen nykymerkityksen mukaan. Ensiksi eroteltiin

kylän nimenä olevat sanat (11 kappaletta), toiseksi ilmeisen vanhan kantatalon nimenä olevat (21), kolmanneksi tilan nimet, joiden voitiin päätellä olevan kantataloa nuorempia, vähintään isonjaon jälkeen muodostettuja tiloja. Neljanteen ryhmään otettiin nuoret tilaa merkitsevät nimet, joista osa on syntynyt vasta viime sotien jälkeisessä asutustoiminnassa. Viidenteen kerättiin muun henkilön asuinpaikan kuin maatilain nimet ja kuudenteen sukunimet. Viimeiseen ryhmään tulivat muut yleisnimet, joista valtaosa on maastotermejä tai maastokohtien nimiksi siirtyneitä alkuaan muuta tarkoittaneita nimiä. Keskityn tässä kahteen ensimmäiseen ryhmään, jotka ovat esittämäni tutkimusongelman avainaineistoa.

Nimet jakautuivat maantieteellisesti koko Suomen alueelle. Suurin keskittymä oli Karjalan kannaksella. Siellä lähes jokaisessa kantapitäjässä oli rahko-nimiä. Loput jakautuivat hajanaisesti. Kylän kokoisten yksiköiden luettelo pitäjien aakkosjärjestyksessä kertoo jakauman: Antrean Rahkonen, Enon Rahkee, Hattulan Rahkoila, Ilmajoen Rahkola, Kauhajoen Rahkola, Kyrön Kaarinaisen Rahkio, Mynämäen Rahkola, Ruokolahden Tarkkolan Rahkola, Saarijärven Rahkola, Ullavan Rahkonen ja Äyräpään Rahkola. Kantatilojen joukosta mainitsen tässä jakauman tueksi Rahkosen Tornion ja Alatornion Könölästä, Rovaniemen Korkalon ja Nivankylän Rahkot, Ikaalisen Rahkolan (nykyisin kaupunginosan nimi), Muhoksen Rahkon, Joroisen Maaveteen Rahkolan, Valtimon Karhupään Rahkolan ja Ylivieskan Rahkolan. Sukunimen perusteella laaja vanha keskus on myös Sortavalassa [5].

Tähän luetteloon on otettu esimerkin vuoksi myös kaksi ”vääriä” rahkon kaltaista nimeä, jotka voitiin helposti poistaa sitten jatkosta. Enon Rahkee on saanut nimensä vanhasta pyydyksen nimestä. Rahkee oli matalaan järvenlahteen päreistä rakennettu katiskan muotoinen pyydys (rahna = pärepölkyn lohko). Päreet työnnettiin vieri viereen pehmeään pohjamutaan katiskan muotoiseksi rakennelmaksi. Samaa nimeä on käytetty myös jäänuotasta. Tuottoisan rahkeen paikka antoi sitten nimen koko kylälle. Toinen väärä nimi, Kyrön Rahkio on selvästi rahka-sanaan perustuva paikannimi. Tätä muistuttavia luonnonpaikan nimiä haussa löytyi melkoinen joukko.

3. Rahko-nimet pitäjänhistoriassa

Näiden paikkakuntien antaman viitetiedon varassa lähdin selailemaan pitäjänhistorioita keskittyen erityisesti kirjallisen historian varhaisvaiheisiin ennen 1600-luvun puoliväliä. Niistä on poimittu maininnat Rahko-nimistä koko historioiden kattamalta ajalta. Leikkelin tietoja Rahko-nimistä kerääjän otteella. Esitän tässä laajasta aineistosta tärkeimpiä kohtia.

Alatornio. Vahtola [7] esittää otsikolla: Savolaiset huuhtamiehet Tornionjokilaaksossa. “Vuosisadan vaihteen tienoon savolaiset: Rahkonen: pael rachkoine 1592, pael rahkoine 1593, Poual Rachhoine 1595 jne. Laivaniemi [8]. Rahkosia on esim. Oulujärvellä ja Pyhäjoen Savossa 1500-luvulla [9], mutta täsmällisesti etunimeltäänkin sopivaa pohjoiseen muuttajaa ei näytä esiintyvän. Tietenkin voi olla kysymys esim. pojasta, jota ei lähtöalueella ole vielä merkitty veroluetteloihin.”

Pirinen [10] huomauttaa Vahtolaan viitaten kaksi vuotta myöhemmin ilmestyneessä Savon historiassa, että Savossa ei tavata nimiä ...Rahkonen.... Tästäkin näemme, Savon takainen lähtöalue on hyvään tarpeeseen, kuten myöhemmin tarkemmin korostan.

Antrea. Henttosen toimittama pitäjänhistoria [11] sisältää erittäin runsaasti tietoa Antrean asukkaista 1900-luvulta viime sotiin saakka. Rahkosia Antreassa asui runsaasti eri puolilla pitäjää, koska vanha Kavantsaari kuului Antrean alueeseen. Antrean Kavantsaaresta on laadittu tiluskartta ja selitys vuodelta 1693, [12]. Aleksanteri Rahkonen, ’Miks leivo lennät Suomehen’ -laulun runoilija on kertonut Antreasta vuodelta 1889, [13].

Hattula. Rahkoilan kylä on Hattulan kirkonkylä ja levittäytyy nykyisinkin keskiaikaisen kivikirkon ympärille. Mäntylä [14] kirjoittaa Hattulan historiassa, että Rahkoila mainitaan ensimmäisen kerran lähteissä 1385 kun Tuuloksen käräjillä oli lautamiehenä Olavi Rahkoila, Kylä lienee pitäjän vanhin jakokunta. Tämä on vanhin Suomen lähteistä tunnettu rahko-kantainen nimi.

Ensimmäisessä Hattulaa koskevassa vuoden 1539 maakirjassa näkyy Rahkoilan neljänneskunnan kylien talojen isännät sekä talojen koukku- ja miesluvut, 11 miestä ja 7 taloa.: (talon nimi ja koukkuluku) Eskola 5/12, Juutila 17/24, Kankaanniemi 2/4, Koreela ½, Kivistö (1609) ¼, Niemelä 13/24, Oravainen ¾, Puontila ¾, Rekola 17/24, Ranttilä ½, Suutarla ½, Sännilä 17/24, Tasala 7/12. Alun perin kaikki talot

olivat olleet luultavasti yhden koukun suuruisia. Kun kylien koukkuluku pysyi muuttumattomana, täytyi uusien talojen syntymisen ja toisten autoitumisen kautta tapahtuneen vaihtelun aiheuttaa se, että osa taloista sai vero-osuudekseen murtolukuja koukkulukuina.

Mierolan ja Rahkoilan kylät, muutamaa taloa lukuun ottamatta, olivat Vesunnan rälssisäterin piirissä. Kärälä ja Valtee olivat Vesunnan lampuotitaloja. Vanhana rälssinä Rahkoilasta oli liitetty kartanoon jo 1500-luvulla Juutila, Kivistö, Puontila, Suutarla ja Sännilä. Uutena rälssinä 1600-luvun alkupuolella liitettiin kartanon rälssiin vielä Norrköpingin päätöksen perustella Rantilä ja Oravainen.

Rahkoilan nimi pulpahtaa esiin asiakirjoissa ensi kerran vuonna 1385, kun sieltä oli käräjillä lautamiehenä Olavi Rahkoila. Kylässä oli siis tällöin ainakin yksi talo. Seuraavan kerran tämä kylä esiintyy taaskin käräjien kautta. Vuonna 1457 oli Hattulan käräjillä lautamiehenä Suutarlan isäntä Heikki Suutari, ja samoilla käräjillä oli Puontilan (vanhempi muoto Buondila) isäntä Olavi Puondoin. Myös Tasalan talon nimi esiintyy keskiajan lähteissä, sillä vuonna 1473 sen isäntä Matti Tasainen oli todistajan Hämeenlinnassa pidetyillä maakäräjillä. Tuuloksen käräjillä puolestaan oli asioimassa Rekolan isäntä Reko Rahkoilasta vuonna 1477. Vielä neljäskin talo mainitaan 1400-luvulla. Vuonna 1483 oli Hauhon käräjillä todistajana eräässä riitajutussa Sännälän isäntä Erkki Sännä. 1500-luvun alussa tavataan asiakirjoissa pari Rahkoilan taloa. Vuonna 1508 oli Kalvolan käräjillä Pertti Olavinpoika Niemelä asianomistajana pahoinpitelyjutussa, ja seuraavana vuonna oli Puontilan isäntä Tapani Olavinpoika Tyrvännön käräjillä eräässä perinnönjakoasiassa todistajana.

Rahkoilassa oli vuonna 1539 kaikkiaan 11 kruunulle veronsa maksanutta taloa, joten se oli Hattulan suurin kylä taloluvultaan uuden ajan alussa. Lisäksi sen asema neljännekunnan keskuksena viittaa siihen, että sillä oli pitkä kehitys takanaan. Näin ollen voimme melko varmasti olettaa, että Rahkoilan kaikki talot olivat jo keskiajalla olemassa, vaikka kaikki eivät päässeetkään sattumanvaraisten asiakirjojen lehdille.

Mäntylä [14] kiinnittää huomiota myös nimistön siirtymiin asutuksessa kuten useat Kannaksen pitäjien historioiden kirjoittajat. Tässä suora lainaus:

”Eräs reitti näyttäisi eroavan ikivanhalta Savon tieltä Mäntyharjussa ja suuntautuvan Ristiinan ja Sulkavan kautta Saimaan rannalle, josta se järven vesireittejä seurailleen saapui Ruokolahdelle. Tältä reitiltä tapaa melko runsaasti Hattulaan viittaavaa nimistöä. Ristiinassa on seuraavia nimiä: Pukara (talo), Laasia (talo), Pietola (talo), Pekkola (kylä). Sulkavalta saa seuraavan kokoelman: Rahkolan taipale (kylä), Parkkula (talo), Parkunmäki (luonnonpaikka), Pelkola (talo), Hassula (kylä) (ent. talo Hattulassa). Ruokolahdella on muutamia nimi yhtäläisyyksiä Hattulan kanssa.”

Edelleen poimimme muutamista pitäjistä nimiä, joiden yhteys Hattulaan on ilmeinen. Jääskessä on vuonna 1415 mainittu Hattulan kylä. Samassa pitäjässä on Ihalempiälän kylä, Ahtialan, Rasilan ja Oravalan kylät. Tämän nimiset talot ovat Hattulassa. Antreassa on Hatulan ja Salo-Hatulan kylät. Edelleen siellä on Henttalan talo sekä Meskalan (Mäskälä = Vanaja) kylä. Muolaassa on Hattulan kylä ja Hattulan järvi sekä Rahkolan kylä. Kirvussa on Merolan, Montolan ja Meskalan kylät. Nimet saattavat olla vuosisatojen takaisen eräretkien muistomerkkeinä osoittamassa, että muinaisten Suur-Hattulan miesten eräretket olivat todella suurpitäjän luonteeseen sopivia.’

Ikaalinen. Hopeaveroluettelon [15] mukaan vuonna 1571 Ikaalisissa asui Anders ja Michil Rahkoila, joilla oli omaisuutta seuraavasti: kuparia ½ leiviskää kummallakin, 2 hevosta, arvo 25 mk (A), 20 mk (M), lehmä 6 (A), 1 (M), lampaita 3, vuohia 2 ja sikoja 1 kummallakin, nuorta karjaa 2-vuotiaita 1 ja 3-vuotiaita 2 kummallakin. Hopeaveroa tuli 10 mk 7 ä (A) ja 5 ½ mk (M). Pirkkalan Takahuhtisessa on lisäksi Marcus Rahoinen, mutta muualla Hämeessä ei ole Rahko-nimisiä tänä aikakautena Hattulan Rahkoilan kylää lukuun ottamatta, missä kukaan ei ole enää sukunimeltään Rahkonen.

Ilmajoki. Jaakko Sarvela [16] esittää täydennyksenä Ilmajoen historiaan Jouppilan kylän Rahkolan, myöhemmin Yli-Rahkolan isäntäluettelon, tässä katkelma alkupäästä: Juho Laurinpoika Rahko 1546–1553, Pentti Tuomaanpoika Rahko 1554–1611, Knuutti Erkinpoika 1613–1641, Lauri Klemetinpoika 1642–1658, poika Filppu Laurinpoika 1659–1677 pso Vappu Tuomaantytär, poika Heikki Filpunpoika 1680 pso Maija Kallentytär, Filppu Laurinpoika uudelleen 1681, Heikki Filpunpoika uudelleen 1683–1708.

Jääski. Suomalaisen nimikirjan [1] maininta poull rachkoijne 1551 Suur-Jääskessä ei esiinny Jääsken

historiassa [17]; myöskään siellä ei ole Junti rahko vuodelta 1553. Kavantsaaren kartanosta ja sen Rahkosista kirjoitetaan enemmän myöhemmin.

Joroinen. Pirinen [10, s. 791] esittää Savon historian asutusluettelossa vuonna 1614 Rahkoisen Juvan Vesikansasta, joka lienee paikallistettavissa nimiarkistosta löytyvään Joroisten Maaveden kylän kantatilaan. Tätä kirjoitettaessa tilan ikä ei ole tiedossa, mutta Pirisen luetteloissa vuosilta 1541 (1548) ja 1562 Rahkosia ei vielä näy koko Savon alueella. Sitävastoin Rautalammin pitäjän alueella Rahkaisia tai Rahkosia ei ole vielä 1560, mutta vuosina 1564 ja 1571 on kaksi perhettä, vuonna 1580 neljä perhettä ja vuonna 1606 yksi perhe. Pirinen esittää myös Pohjois-Pohjanmaan savolaistumisesta savolaisnimien luettelon. Rahkoi tai Rahkoinen esiintyy vuonna 1548 kerran, 1565 kolme, 1571 kaksi, 1580 kolme ja 1605 yhden kerran. Hän huomauttaa tässä yhteydessä ja tämän taulukon ajoitukseen perustuen, että Rahko-nimet eivät ole savolaisia juuriltaan. Kainuussa ei esiinny Pirisen taulukoissa Rahkoisia kuin yksi 1580 (vuodet 1555, 1563 ja 1605 ovat tyhjiä). Lieneekö tämä Rahkoinen paikallistettavissa Pudasjärven Yli-Livon kantatilaan? Edelleen Säämingistä karkasi 1600 yksi Rahkoi-niminen henkilö itärajan taakse [18]; pitäjältä lähti tämän vuoden aikana kaikkiaan 25 henkeä ilmeisesti nälän vuoksi Venäjälle. Koska Sääminki rajoittui Jääskeen, on mahdollista, että muuttaja oli Jääsken tai jonkin muun Kannaksen pitäjän Rahkosia.

Kauhajoki. Liisa Ruismäki kirjoittaa [19]: Ainakin 1500-luvulle palautuvina siirrynnäisinä voidaan Kauhajoella pitää seuraavia nimiä: ... Rahko Pöntäneellä (Ilmajoen Rahkola), ... Luettelossa Kauhajoen talojen isännät ja emännät vuoteen 1774 Pöntäneen Rahko oli 1/4 manttaalin talo 1608. Isäntinä olivat: Luukas Antinpoika 1573–1601, Niilo Luukkaanpoika 1602–1608, Yrjö Tuomaanpoika, vävy 1608–1638 ja tila oli autiona 1635–38.

Pöntäneen vanhin talo on Rahko (1612 Rahjä, 1653 Rehkoila), jonka Luukas Antinpoika (1573–1595, maakirjassa vuoteen 1601) otti viljelykseen vuonna 1569. Samanniminen talonpoika oli Ilmajoella Rahkolan kylän (1548 peräkkäin Jöns Rakoi, Piid Päckelo ja Lucas Anss) vaiheilla tilikirjasarjojen alusta eli vuodesta 1547 ja Jalasjärvellä vuodesta 1557. Vuonna 1572 hänen talonsa oli kylän suurin (peltoa 25 panninmaata), mutta kymmenyksiä Luukas maksoi vain ohranelikon verran. Seuraavana vuonna hänen kymmenystensä määrä oli sama, mutta nyt Kauhajoen uudisasukkaana. Luukko ja Poppius (Jalasjärven pitäjänhistorioissa) ovat todenneet Luukas Antinpojan Jalasjärvellä Kannon talon isännäksi, joka tuolloin joutui luovuttamaan talonsa vieraille. On mahdollista, että kysymyksessä on koko ajan sama mies, vaikka hänen isännyytensä aika on siten poikkeuksellisen pitkä. Tämä selittäisi myös Rahkon nimen alkuperän. Nuijasodan jälkeen talossa asuivat Niilo Luukkaanpoika (1598–1605, maakirjassa 1602–08) ja Yrjö Tuomaanpoika (s. n. 1557, maakirjassa 1612–34), joka ilmeisesti oli edellisen vävy, koska häntä sanotaan maakirjassa usein Niilonpojaksi.

Muhos. Keränen [20] tarkastelee Kainuun v. 1560-luvun nimiä ja alkuperältään tuntemattomaksi mainitsee mm. Rahkosen. Rahkonen, saapunut 1558 - 70 esiintyy Säräisniemellä (15 taloa). Tätä ei näy 1620-luvulla, mutta 1695 Rahkonen on Sotkamon Jormaksessa. Yrjö Rahkonen isännöi 1650 Sotkamon Kuolanniemeä (myöhemmin Liuskiala ja Merilä).

Mynämäki. Perälän mukaan [21] vuoden 1571 hopeaveroluettelossa Rahkolan kylässä on 1 talo, jossa 1 hevonen, 1 härkä, 3 lehmää, 5 hiehoa ja mullikkaa, 8 lammasta, 2 sikaa. Rahaa 5, koko omaisuus 76 markkaa 7 äyriä. Todennäköisesti talo oli uusi ja vielä melko pieni. Rahkola (vaihtoehtoisia muotoja Rahoila, Rahola, Rahaxoja) oli kooltaan 1540: 12 tankoa, kylvää 3 panna tangolle, kaksi taloa; 1654, 1687, 1700: yksi talo. Tila muuttui perintötilaksi 1760 ja vuonna 1905 Rahkola oli yksinäinen 0,5 manttaalin tila, 1960 siellä oli 20 tilaa, nimivariantteja Rahkola, Rahkomäki.

Rovaniemi. Vanhemmasta historiateoksesta [22] ei löytynyt positiivista mainintaa Rahkon perustamisesta Ounasjoen kylään. Viisi vuotta myöhemmin Ahvenainen [23] sanoo, että Rahko ollut olemassa ennen 1650-lukua. Kappelin talot 1600-luvun puolivälissä kartalla Rahko (kolme taloa) on Ounasjoen länsipuolella noin 8 km Rovaniemestä pohjoiseen. Uusimassa historiateoksen osassa [24] kerrotaan mielenkiintoista: Kemijokivarren asuttaminen (asukkaan nimi, asuttamisvuosi ja asukkaan todennäköinen lähtöpaikka). Rovaniemi, Lasse Mikonpoika Jääskeläinen 1589, Siikasavo?, Korkalo; Pekka Pekanpoika Karvonen, 1588, Oulunsalo tai Pyhäjärvi, Muurola; Olli Pekanpoika Karvonen,

1591, Oulunsalo. Otin tähän nämä nimet, koska Ullavassa sekä Rahkonen että Jääskeläinen esiintyvät samoihin aikoihin ja naapuripitäjässä Halsualla syntyy Karvosen talo. Lieneekö yhteyksiä?

Edelleen [24]: Nivan tilan vaiheet olivat sekavat 1600-luvulla. Tilan ensimmäinen isäntä oli Pekka Siponpoika, joka oli ilmeisesti Rahkosen sukua. Ainakin paikkaa kutsuttiin myöhemmin tällä nimellä, vaikka itse talo sai nimensä nivan mukaan. Pekka joutui 1630-luvulla sotamieheksi ja Briitta-vaimo oli pian leskiemäntä. Niva sijaitsi keskeisellä paikalla jokitörmällä lohiapajan tuntumassa, joten kiinnostusta siunaantui tilan uudisviljelyyn. Vuoden 1652 talvikäräjillä Mikko Matinpöytä Jääskö haki ”20 vuotta autiona olleen tilan ” uudisviljelyyn, mihin kärjäväki mielihyvin suostui. Mikon hommista ei tullut mitään, mutta perhe jäi asumaan Nivankylään mökkiläisinä muuttaen lopulta Kemihaaran Kamsaan ja sieltä Auttiin. Tilan vaiheet olivat pitkään vaihtelevat ja vasta isovihan jälkeen tulleet asukkaat nostivat sen elinkelpoiseksi. Tilan nimi oli edelleen Rahko, mutta sen asukkaiden yhteys nimenantajasukuun jää epävarmaksi.

Kertomukset Rahko-nimistä pitäjittäin jatkuvat vielä seuraavissa numerossa. Aakkosjärjestyksessä esitetystä luettelosta puuttuvat vielä useat mielenkiintoisimmista pitäjistä. Näistäkin esimerkeistä näkyy, että tulijoita muualle Suomeen oli paljon Karjalasta. Lopuksi käsittelen kysymystä, miksi Karjala oli silloin niin voimakasta muuttotappioaluetta?

4. Mistä leviäminen johtui?

Olin jo ensi kertaa Jääsken asutuslukuja [17] katsellessani kiinnittänyt huomiota asutuksen taantumaan 1500-luvun jälkipuoliskolla. Sitä oli edeltänyt voimakas kasvu siten, että Jääsken pitäjässä oli vuonna 1539 yli 1000 asuttua tilaa eikä yhtään niistä ollut autiona, mikä termi ajan lähteissä tarkoitti veronmaksukyvyttömyyttä eikä varsinaisesti autiutta sanan nykyisessä merkityksessä. Vuoteen 1560 mennessä tilamäärä oli jo ylittänyt 1400 eikä silloinkaan ollut autiotiloja. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että noin kolmasosa tiloista oli perustanut uudistilan yhden sukupolven aikana. Tilojen määrä pysyi vakaana vuosikymmenen, mutta sitten alkoi taantuma.

Asiaan antoi laajempaa valaistusta uusi väitöskirja [25], johon törmäsin sattumalta aivan äskettäin. Siinä oli kerätty saatavia lähteitä kriittisesti vertaillen tiedot koko Viipurin läänin asutuksesta. Kuvassa alempana on sen tietojen pohjalta piirretty Viipurin läänin sekä edellisen kappaleen lukujen vertailuksi Jääsken kihlakunnan tilojen lukumäärät. Kummassakin kuvassa ylempi pistesarja osoittaa tilojen kokonaismäärää ja alempi verokykyisten tilojen määrää. Niistä selviää, että sekä tilojen kokonaismäärä että erityisesti verokykyisten tilojen määrä pieneni jyrkästi kaksikymmentä vuotta, ja palautuminen alkoi vuoden 1590 paikkeilla. Läänin tasolla pudotus oli lähes ja Jääsken kihlakunnassa täydet kaksi kolmannesta vuoden 1569 tasosta.

Tuolle jaksolle sattuu 25-vuotinen sota (1570–1595) eli pitkäviha [26]. Vaikka sen aikana vihollinen teki monia pahoja retkiä Viipurin läänin alueelle, käytettävillä olevilla sotajoukkojen määrillä läänin väestön tuhoaminen ”vainovalkeilla” tai muuten tuossa mitassa ei olisi ollut mahdollista. Mäkinen [25] vertaa autoitumista sodan lopussa lähialueisiin. Venäjän puolella Inkerissä ja Käkisalmen läänissä sekä Virossa se oli tätäkin pahempaa Ruotsin sotatoimien vuoksi, mutta Suomessa myös Savon alueella autoitumisaste vaihteli 25 – 50 % rajoissa. Paikallisia suuria tuhoja oli myös Oulunjärven vesistön tuntumassa. Mäkinen kuten monet muutkin mainitsevat joitakin lukuja sodassa kuolleiden määristä, mutta ne jäävät pieniksi näihin autoitumislukuihin verrattuna. Yleisesti mainitaan väestön pakeneminen muualle, mutta lukuja muuttaneiden määristä ei ole esitetty. Jos otamme vertailukohtaksi isovihan puolitoista sataa vuotta myöhemmin, jolloin koko Suomi oli miehitettynä vuosikymmenen, ja laskemme pakolaisten määriä asukaslukuun suhteutettuna, havaitsemme sen jäävän huomattavasti näitä lukuja pienemmäksi.

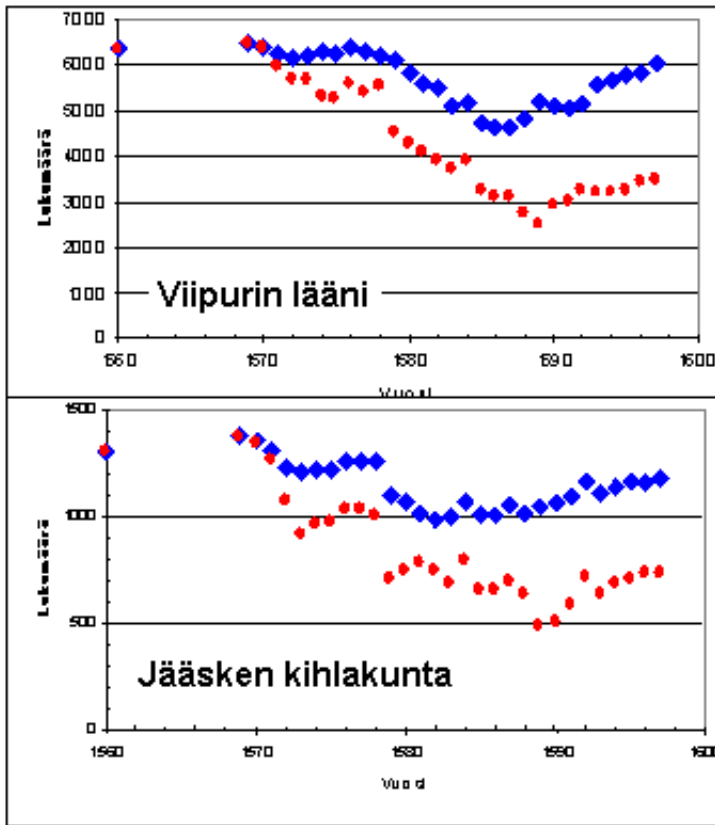
Väitänkin pystymättä määrällisesti perustelemaan, että sota vain alensi karjalaisten muutenkin herkkää liikkumiskynnystä. Kun vihollisen uhka ja oman sotaväen suorat ja epäsuorat (verotus) raskaudet lisäsivät elämän epävarmuutta, väestö hakeutui turvallisemmille seuduille. Karjalaisille luonnollinen reitti erityisesti Jääsken kantapitäjästä oli ylävirtaan koko laajan Vuoksen vesistön aluetta. Niitä reittejä oli vuosisatoja kuljettu eräretkillä edeten Suomenselän vedenjakajan yli Perämerelle asti Kymmenen virran maahan, josta puolet 1500-luvun kuului vielä muodollisesti Venäjään vaikka asutukseltaan ja käytännössä se oli kokonaan osa Ruotsin valtakuntaa.

Historiasta kaikille on tuttu savolaisekspansio, joka lähti käyntiin Klemetti Kirjurin (Klemetti Henrikinpoika Krook, 1542–46) [27] ja jatkui Kustaa Fincken (1547–62) [26] toimiessa Savonlinnan isäntinä mainittuina vuosina. Suurimpana uudisasutuksen houkuttimena oli kolmen vuoden verovapaus. On ilmeistä, että osa näistä ”savolaisista” oli melko puhtaita karjalaisia. Heidän muuttonsa ei suuntautunut pelkästään nykyiseen Pohjois-Savoon ja Kainuuseen, minne linnanisännät heidän halusivat menevän, vaan hajanaisesti koko Pohjois-Suomeen Viipuri-Kokkola –linjan pohjoispuolisiin pitäjiin, joissa asutus oli vielä niin harvaa, että uusia asukkaita mahtui. Tilaa siellä oli. Vertasin pistokokeella Jääsken ja Kälviän kantapitäjien asukaslukuja. Pinta-alat ovat silmämäärin samaa suuruusluokkaa, mutta Jääskessä asukasluku oli 1500-luvun lopussa kymmenkertainen!

Kun muuttajien määriä ei ole vielä laskettu, väitteeni saa tukea nimistöstä sekä satunnaisista maininnoista muuttosuunnista. Vahtola on väitöskirjassaan [7] osoittanut karjalaisuuden voimakkaan vaikutuksen nimistöön koko tällä alueella. Vaikka nimistö jakautuu pitkälle aikavälille ja on osittain keskusteluaikaa huomattavasti vanhempaa, historialliset asiakirjat kertovat, että asutuksessa 1500-luvun lopulla karjalaisuudella on aivan suora vaikutus. Alatornion ja Rovaniemen kohdalla törmäsimme jo tällaisiin arveluihin. Myös Kälviän pitäjässä ja erityisesti sen Ullavankylässä 1500-luvun lopulla se näkyy myös selvästi. Nykyiset Rahkoset ovat vuodesta 1598 alkaen siitä elävä esimerkki, kuten suvun historiasta tiedämme. Ullavassa on lisäksi vieläkin Jääsken ja Norpan kylät. Edellinen kertoo selväkielellä, jälkimmäinen nimien tuntijalle tulokkaiden alkuperän. Nimi on harvinainen [1], mutta Jääsken Rouhialasta löytyi Norppa sekä tilan että sukunimenä!

Löytöni ei ole kovin uusi eikä alkuperäinen. Jääsken kihlakunnan historiassa Ylönen [17] huomauttaa asutusvirtauksista seuraavaa: ’David Alopaeus mainitsee kertomuksessaan Kuopion Leppävirtain pitäjältä vuodelta 1761, että useat suvut olivat muuttaneet Jääskestä. Eräässä Leppävirroilta vuonna 1762 Tukholmaan lähetetyssä kirjeessä mainitaan myös, että useimmat suvut olivat Jääskestä lähteneitä. Aina Rautalamminlehtille saakka näkyy jääskeläinen ekspansio ulottuneen.’

Yksinkertainen väittämäni onkin, että ekspansio ulottui jopa Rautalammin taakse, kuten olemme yllä nähneet. Tämä tieto on vain useimmissa historiankirjoissa unohdettu tai hukunut savolaisaallon alle. Rahko-nimen kantajat kuuluivat tähän ekspansioon ja he veivät nimensä mukanaan uusille asuinsijoille kuten siirtolaisuuden ja asuttamisen historiassa on kerta toisensa jälkeen tapahtunut. Tämän perusteella epäilenkin, että monet Rahkolat ja Rahkoset linjan Viipuri-Kokkola pohjoispuolella ovat lähtöisin 1500-luvun muuttotappioalueelta, Karjalan Kannakselta. He saattaisivat osoittaa periaatteessa myös keskenään verisukulaisiksi, jos näin vanhoilta ajoilta onnistuttaisiin hankkimaan asiasta riittävän yksityiskohtaista tietoa.

Tilojen kokonaismäärä (ylemmät pistejonot) ja verokykyisten tilojen määrä (alemmat pistejonot) Viipurin läänissä sekä erikseen Jääsken kihlakunnassa [25].

Lähdeviitteitä

1. Suomalainen nimikirja, Otava, Helsinki 1984, 925 s.
2. FENNIA, Suuri Suomi-kartasto 1:250 000, Weilin + Göös, Helsinki 1979, 224 s. Kartan hakemisto sisältää 13 kappaletta rahko- ja sitä lähellä olevia nimiä.
3. E. Itkonen, ja A. J. Joki, Suomen kielen etymologinen sanakirja, Suomalais-ugrilainen seura, 3. painos, Helsinki (1981), s. 712 - 713, 725.
4. T. Ahjoharju (toim.), Suomi-opas 1990, Suomen Tiedostopalvelut Oy, Fiskars (1990), karttaliite pienennetty mittakaavaan 1:300 000 Maanmittaushallituksen Suomen tiekartasta GT 1:200 000.
5. Suomi, Yleiskartta 1:400 000, Maanmittaushallitus, Helsinki 1943, 192 s.
6. Tietokanta Käkisalmen läänin 1600-luvun tuomiokirjoista. Tietoja henkilön- ja paikannimien sekä asiasanojen avulla, Kansallisarkisto, <http://www.narc.fi/ma/tma/kaki/index.html>
7. J. Vahtola, Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty, Nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus, Studia Historica Septentrionalia 3, Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi 1980, s. 442.
8. Västerbottenin tilikirjakokoelma Kamariarkistossa 1592:5, 1595:4, 1597:6.
9. Esim. VA 4782, 4785.
10. K. Pirinen, Savon historia II,1, Rajamaakunta asutusliikkeen aikakautena 1534 - 1617, Kustannuskiila, Pieksämäki (1982), s. 842.
11. A. Henttonen (toim.), Kotiseutumme Antrea, Antrea-seura ry, Helsinki 1995.
12. MHA G 61 4/3, 1693.
13. Aleksanteri Rahkonen, Kertomuksia Antrean pitäjistä, 1889.
14. E. Mäntylä, Hattulan historia, Hämeenlinna 1976, 865 s.
15. M. Jokipii (toim.), Suomen hopeaveroluettelot 1571, IV Satakunta, Turku 1953, 248 s.
16. Jaakko Sarvela, Täydennyksiä Niilo Liakan teokseen Ilmajoen pitäjä, Ilmajoen kunta 1986, 136 s.
17. Aulikki Ylönen, Jääsken kihlakunnan historia I, Imatra 1957, 968 s.
18. VA 6680:194v; 6686:94-95v; 6690:38v; 40-40v, 43.

19. Liisa Ruismäki, Kauhajoen historia, Kauhajoen kunta ja seurakunta, Jyväskylä 1987, 874 s.
20. J. Keränen, Kainuun historia I, Kainuun Sanomain kirjapaino, Kajaani 1986.
21. Väinö Perälä, Mynämäki 1260–1960, Turku 1963, 490 s.
22. A. Outakoski, Rovaniemen historia I, Vammala 1965, 217 s.
23. J. Ahvenainen, Rovaniemen historia II, Rovaniemi 1970, 591 s.
24. Matti Saarnio, Hannu Kotivuori, Jouko Vahtola, Matti Enbuske, Rovaniemen historia, Gummerus, Jyväskylä 1996.
25. Anssi Mäkinen, Linnaleirit ja vainovalkeat. Viipurin läänin asutus kaksikymmentäviisivuotisen sodan (1570 – 1595) jaloissa, SKS, Helsinki, 2002, 306 s.
26. Kyösti Kiuasmaa, Valtaistuinriitojen ja uskonpuhdistuksen aika, teoksessa Suomen historia 2, Weilin & Göös, 2. painos, Espoo 1985, s. 229 – 345.
27. Kauko Pirinen, Klemetti Kirjuri ja erämaiden asuttaminen, teoksessa Suomen historia 2, Weilin & Göös, 2. painos, Espoo 1985, s. 336.

Sukuseuran toimintasuunnitelma 2003–2005

Sukuseura jatkaa sukututkimuksen tekemistä erityisesti Karjalan Rahkosten ja Saarijärven ja Ullavan Rahkosten välisen yhteyden selvittämiseksi. Kaikkia Suomessa ja ulkomailla eläviä Rahkosia pyritään aktivoimaan sukuseuran toimintaan, jotta suvun jäsenistä saataisiin entistä kattavampi kuva. Laajemman jäsenkunnan myötä on mahdollista saada lisää seuran tavoitteiden mukaista sukututkimustietoa ja uusia aktiivisia jäseniä. Pitkän aikavälin tavoitteena on tehdä kirja, jossa sukua ja sen vaiheita esitellään kattavasti.

Suvun tutkiminen ja syntyvän tiedon dokumentointi edellyttää myös taloudellisia resursseja. Tästä syystä tärkeä osa sukuseuran toimintaa on varojen kerääminen. Varoja hankitaan mm. sukuseuran jäsenille tarkoitettujen esineiden myynnillä.

Sukuseuran jäsenten välisen yhteyden tiivistämiseksi pyritään aktivoimaan sukuseuran harrastuspiirejä, jotka voivat perustua yhteisten harrastusten ja elämäntapojen, esim. taiteen, liikunnan tai hengellisen toiminnan varaan.

Sukuseuran lehteä kehitetään niin, että se olisi mahdollisimman kiinnostava koko jäsenkunnalle. Lehden tekemiseen osallistuvien sukulaisten määrää pyritään laajentamaan, jotta lehti koettaisiin koko suvun yhteydenpidon välineeksi. Yksi lehden tarkoituksista on sukukirjaan tarvittavan materiaalin kerääminen ja dokumentointi. Luettavuuteen ja lehden ulkoiseen ilmeeseen kiinnitetään myös aiempaa enemmän huomiota. Lehti ilmestyy kahdesti vuodessa.

Takasivu

Eero Hirosen (oik.) 65-vuotispäivä sattui sopivasti sukukokouspäiväksi. Onnittelemassa sukuseuran sihteeri Helvi Liimatainen ja puheenjohtaja Olavi Rahkonen.(Kuva: Jyrki Rahkonen)

Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta!

Sukuseuran hallitus